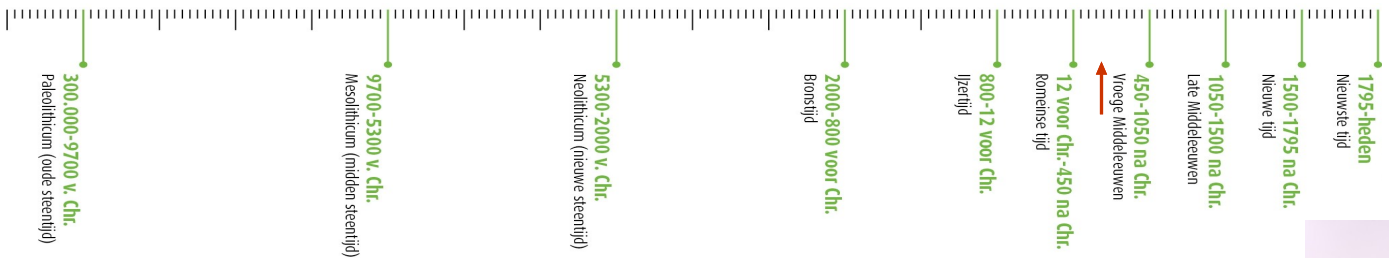

Graven in het groen

Leersumse voorouders

Nr. 9

Zicht op de Bentincklaan richting het noorden in 2013 (Foto: gemeente Utrechtse Heuvelrug)

Oude potten met crematieresten

Bij het uitgraven van een kelder onder één van de huizen in 1931 door het aannemersbedrijf Spijkhoven, werd ongeveer 60 cm onder de grond een ruim drie meter lange boomstam aangetroffen. Rondom de boomstam waren acht potten van aardewerk geplaatst. Alle potten of urnen bleken menselijke crematieresten te bevatten. De werkmannen waren op een oeroude begraafplaats gestuit.

Dit gegeven werd bevestigd toen in de jaren zestig riolering werd aangelegd in de Bentincklaan. Tijdens de werkzaamheden werden verschillende urnen met as en een skeletgraf aangetroffen.

Bronzen gesp (links) uit de periode 600-750 na Chr. gevonden in 1931. Ook is er een bronzen riemtong (rechts) gevonden. De riem of gordel zelf zal van leer zijn gemaakt en is in zijn geheel vergaan (Foto: PUG).

Urnweg

De Bentincklaan is een sfeervolle straat in het centrum van Leersum. De eerste huizen zijn aangelegd in de jaren dertig van de twintigste eeuw. Veel mensen weten echter niet dat de Bentincklaan, genoemd naar familie Bentinck, bewoners en eigenaars van kasteel Amerongen van 1879 tot 1977, in eerste instantie Urnweg genoemd werd. En dit had een bijzondere reden.

Urnen van de Bentincklaan gevonden door aannemer Spijkhoven in 1931. Vaatwerk van uiteenlopende aard werd gebruikt als laatste rustplaats (Foto: PUG).

Een begraafplaats uit de zevende en achtste eeuw.

In totaal zijn er drie skeletgraven en 45 urnen gevonden. Er blijken verschillende typen aardewerken potten als urn te zijn gebruikt. Sommige zijn eivormig, andere hebben een knik in de wand ter hoogte van de buik. Er zijn potten aangetroffen met zwarte roetaanslag op de buitenkant. Dit lijkt erop te wijzen dat deze kookpotten 'gewoon' zijn gebruikt alvorens als crematie-urn te worden ingezet.

Ook aardewerken potten zijn aan mode onderhevig, en op basis van de vorm, de gebruikte versieringen en het soort klei waarvan ze gemaakt zijn, kunnen deskundigen achterhalen wanneer deze potten gemaakt en gebruikt zijn. De aardewerken potten van de Bentincklaan zijn gemaakt tussen 600 en 800 na Chr.

In deze kookpot (rechts) met roet-aanslag op de buitenkant zijn gecremerde resten aangetroffen. Het was niet ongebruikelijk een gebruikte kookpot als urn te begraven. Naast menselijke resten zijn ook verschillende voorwerpen in de urn gevonden (onder) (Foto: PUG).

Wie zijn er begraven aan de Bentincklaan?

Het Leersumse grafveld is niet de enige in zijn soort. Met name op het oostelijk deel van de heuvelrug zijn de afgelopen jaren meer van dit soort begraafplaatsen gevonden. Zoals bijvoorbeeld in 't Woud in Elst, maar ook in Achterberg en Remmerden. Elk dorp en elke buurtschap op de flank van de heuvelrug blijkt in de vroege middeleeuwen een eigen begraafplaats te hebben gehad. Dit betekent dat de begravenen aan de Bentincklaan de bewoners van het vroegmiddeleeuwse Leersum zijn geweest.

Langs de Achterweg, aan de Bijenkorf en in de omgeving van de Stadhouderslaan in Leersum zijn resten van boerenerven uit de zesde, zevende en achtste eeuw aangetroffen. Deze verspreid gelegen boerderijen kunnen het begin van het dorp Leersum te vormen. De bewoners van deze boerderijen en hun burens zijn waarschijnlijk begraven in de omgeving van de Bentincklaan.

In de boven afgebeelde urn zijn verschillende voorwerpen gevonden: een speelsteentje van zwart glas; een ijzeren gesp met rechthoekig beslag van brons of messing en een benen spinschijf met cirkelvormig versiering (gebruikt om vezels van wol of vlas tot garen te spinnen). De overledene in dit graf was bij leven dus waarschijnlijk bedreven in het spinnen en een liefhebber van (bord)spellen (Foto: PUG).

Lezen en beleven

Verschiede vondsten uit het grafveld aan de Bentincklaan zijn te bewonderen in museum Het Rondeel aan de Kerkstraat 1 in Rhenen.

Meer lezen over dit onderwerp:

Huiskes, B., 2011, Eeuwige rust op de Donderberg. Een vroegmiddeleeuws grafveld bij Rhenen.

Ypey, J., 1965, Das frühmittelalterliche Gräberfeld in Leersum.

COLOFON

Dit is een uitgave van de gemeente Utrechtse Heuvelrug

Tekst: Annemarie Luksen-IJtsma

Foto's: Collectie Provinciaal Utrechts Genootschap, Museum Het Rondeel Rhenen en gemeente Utrechtse Heuvelrug.

Voor meer informatie: www.heuvelrug.nl
of email: archeologie@heuvelrug.nl

Rituelen rond begraven in de vroege middeleeuwen

In de urnen zijn menselijke crematieresten aangetroffen, maar ook voorwerpen die de dode hebben vergezeld op de brandstapel, zoals glazen kralen, bronzen gespen, mesfragmenten, een benen spinsteen en een glazen speelschijfje.

Bovendien zijn er sporen aangetroffen van minimaal 4 skeletgraven. In een van de grafkuilen is een ijzeren Francisca-bijl aangetroffen. Verder zijn er door aannemer Spijkhoven nog fragmenten van een ijzeren zaag, een ijzeren lanspunt, een ijzeren zwaard en bronzen riembeslag gevonden, die waarschijnlijk ook als grafgift in de bodem zijn begraven.

De grafgiften hebben een belangrijke rol gespeeld in de rituelen rond begraven in deze periode. Waarschijnlijk meenden de mensen dat de overledene deze voorwerpen nodig had in het hiernamaals. De voorwerpen vertellen veel over de overledene zelf. Het glazen speelschijfje is ongetwijfeld van een liefhebber van bijvoorbeeld het molenspel geweest. De grafgiften kunnen ook inzicht geven in de samenleving en geloofsovertuiging van de bewoners van dit gebied op dat moment. De traditie van cremeren en het meegeven van grafgiften geeft bijvoorbeeld aan dat in deze periode het Christendom nog geen gemeengoed is in de Leersumse samenleving.

Deze zogenaamde Francisca-bijl (boven) is gevonden in een grafkuil in de Bentincklaan. In de vroege middeleeuwen kende men behalve de bijlen die als gereedschap dienden ook bijlen die als wapen werd gebruikt: de Francisca. De gemiddelde krijger beschikte behalve over een mes, een speer, een schild en pijl en boog over een werpbijl. Deze werpbijl is tussen de vijfde en achtste eeuw in gebruik geweest. De overledene in het graf aan de Bentincklaan was bij leven dus waarschijnlijk als vechtjas actief (Foto: Bert Huiskes, Museum Het Rondeel Rhenen).

Archeologie

GEMEENTE
UTRECHTSE HEUVELRUG